

سخن سر دیبر

بین‌النهرین (Mesopotamia) گهواره تمدن بشری، به ضرورت این جایگاه رفیع می‌بایستی مرکز ثقل مطالعات و وسیع‌دانشگاهی معطوف به غرب آسیا قرار گیرد. به دلایل بسیاری که شاید مهم‌ترین آن را بتوان کاستی ادراکی در اینکه فهم جغرافیای پیرامونی برای هر کشوری کلید قرار گرفتن در جایگاه معظم منطقه‌ای و پرستیژ سیستمی است، توجه مستقل مطالعاتی به حوزه بین‌النهرین اعتبار لازم را کسب نکرده است. منطقه بین دو رودخانه دجله و فرات که اقتصاد کشاورزی برای اولین بار در آنجا پیاده شد، زبان در جایگاه حیات‌دهنده تعامل کلامی میان انسان‌ها در گستره آن پا گرفت و تلاش اولیه بشری برای بهره‌برداری از طبیعت در شکل تکنولوژی مبتنی بر گاوآهن و چرخ را به صحنه آورد، الزام توجه پژوهشی به این جغرافیا را بیش از پیش حیاتی جلوه می‌دهد.

سیستم رودخانه‌ای دجله و فرات که بزرگ‌ترین در غرب آسیا به‌شمار می‌رود از مبدأ خود کوه‌های شرق ترکیه به‌سوی سوریه جریان می‌یابد و در نهایت شمال و مرکز عراق را سیراب می‌سازد. در طول مسیر، رودخانه‌های فرعی فراوانی به آن می‌پیوندند که مهم‌ترین آن‌ها از کوه‌های زاگرس در ایران سرچشمه می‌گیرند. کشورهای ایران، ترکیه، عراق، سوریه و کویت که جغرافیای بین‌النهرین در شمال هلال حاصل‌خیز را دربر می‌گیرند، به علت‌های فراوانی این و جاهت را متجلی می‌سازند که اولویت مطالعاتی بیابند. معادلات منطقه‌ای، الزامات بین‌المللی و شاید از همه مهم‌تر، تأثیرگذاری متقابل مؤلفه‌های شکل‌دهنده حیات در داخل این کشورها در ابعاد مختلف آن بر یکدیگر، این نیاز را برای دانش‌پژوهان ایرانی به‌وجود می‌آورد که وقوفی عمیق‌تر و بینشی بسط‌تر نسبت به کشورهای این حوزه در راستای هیبت‌بخشیدن به تحلیل‌ها در قلمرو چرایی کیفیت جوهره تعاملات میان کشورهای این حوزه و تأثیر آن بر چینه‌بندی‌های منطقه‌ای و صف‌آرایی‌های سیستمی به‌دست آورند.

فصلنامه بین‌النهرین در جهت مأموریت خود برای تحقق نکات مطرح‌شده، به چندین محور بنیادی توجه فراوان مبذول می‌دارد. لازم است حوزه بین‌النهرین در چارچوبی چندوجهی بررسی شود، بدین معنا که عوامل سیاسی، فرهنگی، اقتصادی، اجتماعی، محیط‌زیستی و نظامی که معین‌کننده ماهیت روابط بین‌بازگیری در منطقه هستند، محوریت یابند. به‌طور کلی مطالعات معطوف به بین‌النهرین می‌بایستی به‌مثابه یک حوزه پژوهشی در قواره چندسطحی دنبال شود. این بدان‌معناست که سطوح خرد و کلان نیازمند توجه فراوان هستند. در نظر گرفتن الگوهای شخصیتی تصمیم‌گیرندگان (سطح فردی)، ساختار حکومتی (سطح ملی) و سلسله‌مراتب بین‌المللی (سطح سیستمی) به ضرورت تأمین‌کننده این نیاز هستند.

در نهایت اینکه نگاه چندرشته‌ای به گستره مطالعاتی حوزه بین‌النهرین، باید نقطه آغازین قلمداد گردد. این بدان معناست که توجه به رشته‌های علوم انسانی به‌مانند اقتصاد، جامعه‌شناسی، علوم سیاسی و روابط بین‌الملل که ارتباط تنگاتنگی با یکدیگر دارند، برای دست‌یافتن به یک درک مبسوط در حوزه مطالعاتی بین‌النهرین بسیار کلیدی به‌شمار می‌روند. این امید فراوان وجود دارد که نشریه بین‌النهرین با کمک دانش‌پژوهان فرهیخته‌مأموریتی را که برای خود تعریف کرده است، در بهترین شکل ممکن به انجام برساند.

حسین دهشیار